

Yeni güc mərkəzi - Türk Dövlətləri Təşkilatı

Bu birliyin yaradılmasında Azərbaycanın müstəsna rolu var

Dünyada qütbləşmə, yeni güc mərkəzlərinin yaradılması prosesi sürətlənib. Birləşmiş Qərblə Rusiya və Çin arasındakı cəbhədə iqtisadi, hərbi və siyasi münasibətlər gündən-günə gərginləşir. Üstəlik iki qütb arasında gedən mübarizə bütün dünyaya təsir göstərir, özü də hər cəhətdən - həm ictimai-siyasi, həm də sosial-iqtisadi.

Beynəlxalq münasibətlər tarixinə diqqət yetirdikdə indiki qarşıdurmada təzə yanaşmanın olduğunu görürük. Əvvəllər tərəflər az da olsa beynəlxalq qanunlara əməl edirdilərsə, indi heç kəs onlara məhəl qoymur, yalnız güc nümayiş etdirir. Götürək son dövrlər Azərbaycanın üzleşdiyi haqsızlıqları. Uzun illər etnik təmizləməyə, soyqırımına, mədəni abidələrin dağıdılmasına, insan haqlarının pozulmasına məruz qalan tərəf Azərbaycan olsa da, bu barədə dinən olmadı. O ki ölkəmiz ərazilərini işğaldan azad etdi, həmin lalların dili açıldı. Başladılar bizi "etnik təmizləmə"də ittiham etməyə. Və bu vaxt nə beynəlxalq qanunlar yada düşdü, nə də BMT-nin qətnamələri. Nə var-nə var, güc sahibidirlər.

Bu üzdən Azərbaycan türk dünyasının birləşməsi, yəni yeni iqtisadi, siyasi və hərbi güc mərkəzinin yaranması üçün səy göstərir. Düzdür, indiki beynəlxalq münasibətlər müstəvisində bunu yaratmaq asan deyil. Ən azından o səbəbdən ki, bir-biri ilə ciddi rəqabət aparan iki

qüvvə üçüncü güc mərkəzinin yaranmasını istəməz. Elə ona görə də həmin tərəflər türk dövlətlərini ayrı-ayrılıqda öz təsir dairələrinə salmağa çalışırlar.

Bəs onların bu çabalarının səbəbi nədir? Dünya xəritəsinə nəzər yetirdikdə açıq görünür ki, türk dövlətləri beynəlxalq nəqliyyat qovşağının üstündə yerləşirlər. Bu, elə bir strateji əhəmiyyət daşıyan məsələdir ki, hər iki güc mərkəzinin bundan vaz keçmək istəməməsi başadüşüləndir. İkincisi, türk regionu zəngin karbohidrogen yataqlarına malikdir və bu səbəbdən beynəlxalq miqyasda hadisələrə təsir etmək gücünə sahibdir. Üçüncüsü, təkcə Qazaxıstanda mövcud uran yataqları həm enerji, həm də gələcəkdə türk dünyasının əlində nüvə silahı olmaq baxımından hər iki bloku ciddi şəkildə rahatsız edir. Bütün bunlar kifayətdir ki, qlobal güclər Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) ciddi diqqət ayırırlar.

Azərbaycan dövləti TDT-nin formalaşmasına, onun real güc kimi meydana gəlməsinə ən çox əmək sərf edən ölkədir. Xüsusilə bu dövlətlərin nəqliyyat bağlantısı, ticarət əlaqələri, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq və qarşılıqlı fayda gətirən investisiya yatırımı sahələrində ölkəmizin göstərdiyi səylər təqdirəlayiqdir. İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin nəzərdə fəaliyyət göstərən Türk Dün-

yası Araşdırmalar Mərkəzinin (TDAM) rəhbəri Ayhan Saticı: "Türk İnvestisiya Fondunun nizamnamə kapitalı 500 milyon dollardır. İnvestisiya qoyuluşlarına nəzər yetirsək görə bilirik ki, Azərbaycan birbaşa xarici investisiya qoyuluşunda türk dövlətləri arasında drayver rolunu oynayır. Azərbaycan indiyə qədər türk dövlətlərinin iqtisadiyyatına 20 milyard dollardan çox sərmayə qoyub. Həmçinin Azərbaycan-Özbəkistan İnvestisiya Fondu və Azərbaycan-Qırğızıstan İnkişaf Fondunun yaradılması da xüsusi qeyd edilməlidir". A.Saticı onu da bildirib ki, ümumilikdə TDT çərçivəsində mövcud potensialdan istifadənin arzuolunan səviyyəyə çatması üçün "Türk Dünyası Vizyonu-2040" və TDT 2022-2026 Strategiyası sənədləri qəbul edilib: "Müntəzəm keçirilən görüşlərin əsas məqsədləri

bu sənədlər çərçivəsində qarşıya qoyulan məqsədlərə səmərəli şəkildə çatmaqdır. TDT-yə üzv və müşahidəçi ölkələr çərçivəsində ticarət dövriyyəsi 2022-ci ildə 57 milyard ABŞ dollarından çox olub. Halbuki bu ölkələrin 2022-ci ildə dünya ilə ümumilikdə ticarət dövriyyəsi 1,2 trilyon dollar təşkil edib".

Məlumdur ki, Azərbaycan həmçinin türk dünyasının inkişafında önəmli rol oynayan Çinin "Bir kəmə, bir yol" layihəsinin inkişafına ən çox töhfə verən ölkədir. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin çəkilməsində Azərbaycan tərəfi yaradılan maneələri dəf etdi. Qərbin bu layihəni maliyyələşdirməkdən imtina etməsindən sonra ölkəmiz yolun Gürcüstan üzərindən keçən hissəsinin tikilməsi üçün lazım olan bütün xərcləri öz üzərinə götürdü. Bununla yanaşı, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft

kəməri, "Cənub qaz dəhlizi" də karbohidrogenlə zəngin olan Orta Asiyadakı türk dövlətlərinə Avropa bazarlarının qapısı açdı. Azərbaycanın bu sahədə göstərdiyi səylər nəticəsində ötən ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkəmizin türk dövlətləri ilə ticarət dövriyyəsi 40 faiz artdı.

Azərbaycan türk dövlətləri arasında həmçinin Orta dəhlizin səmərəli fəaliyyəti üçün hüquqi bazanın yaradılmasında fəal iştirak edir. A.Saticı Azərbaycanın bu sahədə göstərdiyi fəaliyyəti yüksək qiymətləndirir: "Mövcud potensialdan səmərəli istifadəni təmin etmək məqsədilə son dövrlər bir sıra addımlar atılıb. Ticarətin asanlaşdırılmasına dair ən mühüm sənədlərə "Beynəlxalq kombinə edilmiş yük daşımaları haqqında" və "Sadələşdirilmiş Gömrük dəhlizinin yaradılması haqqında" sənədləri göstərmək olar. Hüquqi məsuliyyət daşıyan bu sənədlər ölkələr arasında ticarət dövriyyəsinin artmasına xidmət edəcək. Qeyd edək ki, regionda baş verən geosiyasi natarazlıqlar fonunda yeni bir reallıq yaranıb. Yeni şəraitdə türk dünyası ölkələrindən keçən və Orta dəhliz adlandırdığımız nəqliyyat marşrutunun geoiqtisadi mahiyyəti kifayət qədər artıb. Zirvə görüşündə dövlət başçıları da bu çağırışı türk dövlətlərinin TDT çərçivəsində fürsətə çevirmələrini strateji hədəf olaraq qiymətləndirdiklərini vurğuladılar".

Rüstəm KAMAL,
"Azərbaycan"